or *sūtra*) घेडादेर्दधिथेत्यादिसिद्धयेऽग्ग्रहण(? ज्ग्रहण)मावश्यकम् । अन्यथोपदेशे एजन्तानामात्वविधानेनाज्ग्रहण (? ग्ग्रहण)मेव कुर्यात् LaS'abdeS'e. ii. 498. 2.

अग्धाद् (agdhád) *adj.* [AltGr. I. 76] (fire) which eats the uneaten अग्धादेकोऽहुतादेकः समसनादेकः TaiS. III. iii. 8. 2 = BaudhS'S. i. 126. 18 = i. 127. 1 = i. 127. 5 = ii. 176. 2.

अग्नामरुतौ (agnā-marutau) *m.* (*du.*) Agni and Marut आदेचीति किम् । अग्नामरुतौ CāndraVṛ. *on* v. 2. 24; SiddhāKau. 206A. 17; KośaKaTa. i. 480.

[1]अग्नायी (agnáyī) *f.* [DEBRU. p. 415] wife of Agni उप ह्वये…। अग्नायीं सोमपीतये ṚV i. 22. 12; देवपत्नीरिन्द्राण्य१ग्नाय्यश्विनी राट् ṚV. v. 46. 8 = AV. vii. 49. 2; TaiBr. iii. 12. 1; अग्नायी । पृथ्वी । इडा । … इति संस्तविकाः AVPari. 48. 134; ये च देवगणाः समाम्नाताः प्रथमे स्थाने । अग्नायी पृथिवीळेति स्त्रियः Nir. 7. 8 (136. 16); अग्नाय्यै स्वाहेति S'āṅkhāS'S. iv. 19. 5; VārāGS. 13. 2; रजन्यजस्थिताऽग्नायी स्रुवपाणिरथानले । … कर्तव्या MatsyaP. 286. 7; JaineVyā. 156. 23 (*on* iii. 1. 40); ढेऽग्नायी CāndraVyā. v. 2. 33; CāndraVṛ. *on* iii. 3. 45; *on* v. 2. 33; KāśiVṛ. *on* P. iv. 1. 37; वरुणानी न नाग्नायी तस्याः सीमन्तिनी समा Bhaṭṭi. 5. 22; तथाग्नायी तथा देवी सुवर्णाख्या प्रवर्तते VarāP. 112. 14; SiddhaHe. iii. 2. 52; MugdhaBo. 4. 25 (44. 5); Prasā. i. 349. 21; i. 586. 23; SiddhāKau. 122A. 7; अथाग्नायी स्वाहा च हुतभुक्प्रिया AmaK. 1395; अग्नायी दहनप्रिया TrikāS'e. i. 1. 70; KalpaK. 379. 21.

[2]अग्नायी (agnāyī) *f.* name of the Tretāyuga कृतं सत्ययुगं त्रेताऽग्नायी द्वापरयज्ञियौ (comm. त्रेता अग्नायी इति द्वे त्रेतायुगस्य) TrikāS'e. i. 4. 31.

अग्नायीपति (agnāyī-pati) *m.* husband of Agnāyī, Agni पर्वतोऽप्यग्नायीपतिविजये जठरधनंजये च हव्यकव्यकर्मभिः समाचरितसमस्तसत्त्वसंहारः Yaśas-Cam. ii. 359. 1.

अग्नाविष्णू (agnāvíṣṇū) *m.* (*du.*) Agni and Viṣṇu अग्नाविष्णु महि तद्वां महित्वम् AV. vii. 29. 1; अग्नाविष्णू मा वामवक्रमिषम् TaiS. I. i. 12. 1; II. iii. 11. 1; AitBr. I 1. (8); KauṣīBr. 16. 8 (73. 3); अग्नाविष्णू सजोषसा TaiBr. III. xi. 3. 1; III. xi. 9. 1; III. iii. 7. 6; यद्वै दीक्षन्ते । अग्नाविष्णू एव देवते युजन्ते S'atBr. XII. i. 3. 1; S'āṅkhāS'S. ii. 4. 3; ĀśvaS'S. I. ii. 8. 2; GaṇPā. 212. 24; JaineVyā. 254. 18 (*on* iv. 1. 65); CāndraVṛ. *on* iv. 2. 155; KāśiVṛ. *on* P. v. 2. 61; GaṇRa. 7. 433. (457); अग्नाविष्णवोः साधारणस्य वैश्वानरशब्दस्य BrahmSūBh.(Ma.) 13A. 4 (*on* i. 2. 24); Prasā. i. 880. 19; Tattv-Prakā. 39A. 11 (*on* i. 2. 24); अग्नाविष्णू इत्यपि मनुवरेण स्तुतिं चादधीत TantrSa. 4. 98; LaS'abdeS'e. i. 62. 11.

अग्नावैष्णव (agnāvaiṣṇava) *adj.* belonging to Agni and Viṣṇu cf. **आग्नावैष्णव,** अग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेत् GopBr. ii. 1. 12.

अग्नाशिन् (ag-nāśin) *adj.* having cancellation of *ak* ङेऽशास्वग्नाश्यृदितः S'ākaṭāVyā. iv. 1. 211.

अग्नि (agní) *m.* [IE. MAYR. DEBRU. p. 741; TURN. 55; POK. 293 / तद्वा एनमेतदग्रे देवानामजनयत । तस्मादग्निरग्निर्ह वै नामैतद्यदग्निरिति । स जातः पूर्वः प्रेयाय यो वै पूर्व एत्यग्र एतीति वै तमाहुः सोऽएवास्याग्निता S'atBr. II. ii. 4. 2; अथ यो गर्भोऽन्तरासीत् । सोऽग्निरसृज्यत स यदस्य सर्वस्याग्रमसृज्यत तस्मादग्निरग्निर्ह वै तमग्निरित्याचक्षते परोऽक्षम् S'atBr. VI. i. 1. 11; अग्निः कस्मात् । अग्रणीर्भवति । अग्रं यज्ञेषु प्रणीयते । अङ्गं नयति सन्नममानः । अक्नोपनो भवतीति स्थौलाष्ठीविः । न क्नोपयति न स्नेहयति । त्रिभ्य आख्यातेभ्यो जायत इति शाकपूणिः । इतात् । अक्ताद्दग्धाद्वा । नीतात् । स खल्वेतेरकारमादत्ते गकारमनक्तेर्वा दहतेर्वा नीः परः Nir. 7. 14 (139. 6); BṛDe. 2. 24; aṅg + ni, Uṇā. 4. 50; SiddhāKau. 550B. 3; (अङ्गत्यूर्ध्वं यातीत्यग्निः AmaKoUd. 17. 14 (*on* i. 1. 53)); अग्निरित्यन्तोदात्तम् PāṇiS'i. 41; included in *Utkarādigaṇa* P. iv. 2. 90; *kṣubhnādigaṇa* P. viii. 4. 39; *sākṣātprabhṛtigaṇa* P. i. 4. 74 (as *gati*); feminine P. iv. 1. 37; derivatives P. iv. 2. 33; iv. 2. 126; accent P. vi. 1. 120; vi. 1. 177; vi. 2. 142; *devatādvandvas* P. vi. 3. 27; VājaPrāti. 2. 35; 2. 56; *sandhi* P. viii. 3. 82; viii. 3. 97; VājaPrāti. 3. 76; 5. 33; TaiPrāti. 6. 5; 11. 13; 13. 15; YājñaS'i. 205; other etymologies यस्मादग्रे स भूतानां सर्वेषां निर्मितो मया । तस्मादग्नीत्यभिहितं पुराणज्ञैर्महर्षिभिः । यस्मात्तु सर्वकृत्येषु पूर्वमस्मै प्रदीयते । आहुतिर्दीप्यमानाय तस्मादग्नीति कथ्यते । यस्माच्च नयति ह्यग्र्यां गतिं विप्रान् सुपूजितान् । तस्माच्च नयनाद्राजन् वेदेष्वग्नीति चोच्यते VṛGautaSm. 602. 14 (15); MahāBhā. xiv. App. 4. 2563; अङ्गीकारं समीपं स्वमागतं निखिलं जगत् । नयत्यात्मानमित्येवमग्निशब्दो निरुच्यते । स्वात्मोपसर्पणं जीवं नेताग्निः स्वं परं पदम् AhirbuS. 57. 44; ते अग्निम् अग्रगामिनं जातवेदसं सर्वज्ञकल्पमब्रुवन् KenUBh. 52. 10 (*on* 3. 3); अङ्गयति गमयति जगतोऽग्र(? जगत् अग्र)जन्म प्रापयतीत्यग्निरग्रणीरित्यर्थः अथवा अभितः सर्वत्र गत इत्यग्निः । अथवाङ्क्ते जानाति विश्वमित्यग्निः PrakaVi. 214. 19; बलज्ञानस्वरूपत्वाद्वायुरग्निरगं नयन् (हरिः) AnuVyā. 9A. 1 (*on* 1. 1); अङ्गति हृत्पुण्डरीके ध्येयत्वेन गच्छत्याविर्भवतीत्यग्निः VedāntKau. 74. 4 (*on* i. 2. 29)]

1 fire, ordinary fire **2 i** sacrificial fire, sacred fire **ii** gārhapatya **iii** āhavanīya **iv** dakṣiṇāgni **v** sacrificial fire with other names and attributes **vi** domestic fire **vii** fire worshipped by the Brahmacārin **viii** funeral fire **ix** Tantric fire **x** fire for ordeal etc. **xi** fire for penance **xii** kitchen fire **xiii** five fires **3 i** god of fire **ii** killer of demons **iii** with ghee as food etc. **iv** as gṛhapati, viśpati **v** as damūnas **vi** son of strength **vii** as guest **viii** with smoke as banner **ix** bringer of gods to the sacrifice **x** as hotṛ **xi** messenger **xii** mentioned with Manu **xiii** with ṛta, vrata **xiv** who taught the Sāmaveda **xv** presiding over a Sāma Saṁhitā **xvi** presiding over a specific Sāman **xvii** as jātavedas **xviii** as vaiśvānara **xix** as sviṣṭakṛt **xx** called Aṅgiras **xxi** called Bhārata **xxii** other epithets of Agni **xxiii** mentioned in association with other gods in compounds **4 i** fire-altar **ii** earth for sacrificial fire-altar **iii** brick for building the altar **iv** area for the fire-altar **v** text dealing with the rite of fire-altar **vi** rite of preparing the fire-altar **5** fire as one of the five elements **6 i** the plant *Plumbago zeylanica* **ii** a kind of *citraka* **iii** *bhallātaka* **iv** *Semicarpu sanacardium* **v** *Citrus acida* **vi** *jāra* **7 i** number three **ii** the third house in a horoscope **iii** the third lunar day **8** a sage who composed various Sāmans **9** digestive faculty, digestive fire **10** cauterization **11 A i** year **ii** lord of the first year **B** south-east direction **C** the asterism Pleiades **D i** name of a *muhūrta* **ii** the seventh part of the night **E** the tenth of the sixty divisions of a zodiacal sign **12** burning sensation, sorrow **13** a mental disposition **14** a synonym of *kleśa* **15** heat of fire **16 i** mystic fire in the Mūlādhāra **ii** Kuṇḍalinī **17** fire or heat in the body **18** danger from fire **19** Hiraṇyagarbha **20** Virāj **21** sacrifice **22** incarnation of fire **23** world of the god of fire **24** a kind of earthquake **25 i** deity of speech **ii** of Sudarśana *mantra* **iii** of Lavaṇa *mantra* **iv** of Vyāhṛtis **v** of the first syllable of Gāyatrī **vi** of a syllable of the *mantra* for Viṣṇu **vii** the mouth of Gāyatrī **viii** of the first day of the lunar fortnight **ix** god of Agnihotra **x** deified types of fires **xi** god of Kṛttikā **xii** regent of a quarter **xiii** god of the south-east **xiv** of the *udātta* **xv** of time **xvi** of the sword **26 i** name of one of the Vāstudevatās **ii** one of the ten Rudras **iii** one of the hundred Rudras **iv** attendant of Viṣṇu **v** name of Bālakṛṣṇa **vi** attendant of Skandasena **vii** deity of the eastern gate **viii** a group of Bhavanavāsin gods **ix** leader of S'iva's attendants **x** one of the seven sages **xi** son of Ūru **xii** father of Mars **xiii** first son of Brahmā **xiv** lord of Saṁvatsara **xv** son of Saṁvatsara **xvi** son of Marutvatī **xvii** son of Aṅgiras **xviii** seer of a *mantra* **xix** members of the Kaśyapa family **xx** one of the ten *pitṛs* **xxi** one of the forms of S'iva **xxii** one of the eight Vasus **xxiii** *rathantara* Sāman **xxiv** a Brahmin priest **xxv** one of the hells **27 i** mystic name for letter *i* **ii** *e* **iii** *ai* **iv** *ṛ* **v** *raṁ* **vi** *rāṁ* **vii** *ṣa* **viii** *haṁ* **ix** group of Vyāpaka letters **x** group of ten syllables **28 i** fiery, vehement **ii** a fiery person **29** gold.

1 fire, ordinary fire अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाड् जुह्वास्यः ṚV. i. 12. 6; यद्वातजूतो वना व्यस्थादग्निर्ह दाति रोमा पृथिव्याः ṚV. i. 65. 8; हरयो धूमकेतवो वातजूता उप द्यवि । यतन्ते वृथगग्नयः ṚV. viii. 43. 4; आ घर्मो अग्निमृतयन्नसादि ṚV. v. 43. 7; अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्जोषि ब्रह्म सहस्कृत ।…प्र स विश्वेभिरग्निभिरग्निः SV. II. vii. 1. 6. 1–2; अस्य देवाः प्रदिशि ज्योतिरस्तु सूर्यो अग्निरुत वा हिरण्यम् AV. i. 9. 2; ii. 10. 2; अग्नेर्वातस्य ध्राज्या तान् विषूचो वि नाशय AV. iii. 1. 5; अजो ह्य१ग्नेरजनिष्ट शोकात् AV. iv. 14. 1; अग्निरिवैतु प्रतिकूलमनुकूलमिवोदकम् AV. v. 14. 13; अग्नेरिवास्य दहत एति शुष्मिणः AV. vi. 20. 1; अग्नेर्वातान्मधुकशा हि जज्ञे AV. ix. 1. 1; ix. 1. 3; यथा वातश्चाग्निश्च वृक्षान्प्सातो वनस्पतीन् AV. x. 3. 14; अग्ने चरुर्यज्ञियस्त्वाध्यरुक्षत् AV. xi. 1. 16; xii. 1. 20; अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनम् TaiS. I. i. 5. 2; वरुणो विक्ष्वग्निं दिवि सूर्यमदधात् TaiS. I. ii. 8. 2; VājaS. 4. 31; अग्निस्त्वा श्रीणातु TaiS. I. iii. 10. 1; अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः TaiS. I. iii. 14. 2; पुरूणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन् TaiS. I. iii. 14. 4; युनज्मि त्वा ब्रह्मणा दैव्येनेत्याहैष वा अग्नेर्योगस्तेन । एवैनं युनक्ति TaiS. I. vi. 10. 1; अग्निष्टे त्वचं मा हिंसीत् VājaS. 1. 22; 5. 1; 6. 18; भ्राजन्तो अग्नयो यथा VājaS. 8. 40; अभिषिञ्चाम्यग्नेर्भ्राजसा VājaS. 10. 17; अग्निरिव कक्षं दहति ब्रह्मपृष्ठमनादृतम् SaṁhiUBr. 3. 14;